

КОДЕКС СУДДІВСЬКОЇ ЕТИКИ

(підготовлений членами Асоціації українських правників–працівниками Інституту законодавчих передбачень і правової експертизи під керівництвом проф. Костицького В.В. (з врахуванням проекту, розробленого у Раді суддів України, та Бангалорських принципів поведінки суддів), а також схвалений Національною експертною комісією України з питань захисту суспільної моралі)

ПРЕАМБУЛА

Здійснення правосуддя, реалізація суспільних завдань судової влади і права кожного на судовий захист на основі принципів верховенства права та соціальної справедливості, провадження судочинства від імені держави Україна та Українського народу виключно на підставі Конституції та законів України висувають високі вимоги до моральності кожного судді.

Усвідомлюючи значимість своєї місії, відповідальність перед Богом, власною совістю, попередніми, нинішнім та майбутніми поколіннями, з метою зміцнення та підтримки віри суспільства у справедливий суд, довіри до судової влади, судді України вважають, що зобов'язані демонструвати і просувати високі морально-етичні стандарти поведінки, тому добровільно беруть на себе більш істотні обмеження, пов'язані із дотриманням морально-етичних норм і принципів як у професійній, так і в позасудовій діяльності;

Керуючись Конституцією України, Законом України «Про судоустрій і статус суддів»;

Враховуючи норми міжнародного права, зокрема, статтю 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, за якою кожна людина має право на справедливий і відкритий розгляд справи «впродовж розумного строку незалежним і безстороннім судом, створеним відповідно до закону»; Міжнародний пакт про громадянські та політичні права; Основні принципи ООН щодо незалежності правосуддя, які були схвалені резолюціями Генеральної Асамблеї ООН у листопаді та грудні 1985 року; Рекомендації щодо ефективного впровадження Основних принципів незалежності судових органів, схвалені резолюцією Генеральної Асамблеї ООН 15 грудня 1989 року; Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН 27 липня 2006 року; Рекомендації Комітету Міністрів Ради Європи № R (94) 12 від 13 жовтня 1994 р. щодо незалежності, ефективності і ролі суддів, Основні принципи незалежності судових органів, прийняті сьомим Конгресом ООН у серпні 1985 р., Європейську хартію про статус суддів, прийняту на багатосторонній зустрічі по статусу суддів, що була організована Радою Європи 8-10 липня 1998 р., Європейську конвенцію про захист прав людини та основних свобод;

Беручи до уваги:

право кожного на справедливий і відкритий розгляд його справи незалежним та неупередженим судом;

важливість поєднання загальнолюдських, національних та корпоративних етичних норм і принципів,

а також, що:

довіра суспільства до судової влади, впевненість громадськості у моральному авторитеті, чесності та непідкупності суддів, дотримання ними етичних стандартів мають важливе значення в демократичному суспільстві;

незалежність судових органів є запорукою утвердження верховенства права;

компетентність, справедливість та неупередженість суддів є гарантією захисту прав людини і що можливість реалізації цих прав залежить від справедливості у здійсненні правосуддя,

з'їзд суддів України приймає цей Кодекс суддівської етики (надалі – Кодекс), положення якого спрямовані на встановлення морально-етичних норм, вимог і стандартів, пов'язаних зі статусом судді.

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 1. Зміст морально-етичних вимог щодо суддів

1.1. Кодекс суддівської етики ухвалюється як акт добровільного волевиявлення суддівського самоврядування і закріплює морально-етичні вимоги щодо суддів.

1.2. Морально-етичні вимоги щодо суддів для цілей цього Кодексу охоплюють норми та принципи суспільної моралі, норми професійної суддівської етики та морально-етичні норми щодо поведінки судді у позасудовій діяльності, включаючи випадки використання суддею мережі Інтернет та інших соціальних мереж.

1.3. Суспільна мораль – це системи етичних цінностей, норм і правил поведінки, які сформувалися в українському суспільстві упродовж його розвитку і сприймаються усім суспільством або його абсолютною більшістю як моральні імперативи життя і поведінки.

1.4. Норми і принципи суспільної моралі – це загальноприйняті вимоги щодо поведінки людей, які сприймаються абсолютною більшістю суспільства або усім суспільством як моральні імперативи.

1.5. Норми професійної етики суддів – це визначені суддівським співтовариством та затверджені з'їздом суддів України вимоги щодо поведінки судді у судовому процесі, у суді та у спілкуванні в рамках професійного середовища юристів.

1.6. Морально-етичні норми поведінки судді у позасудовій діяльності є умовою перебування на посаді судді і охоплюють обмеження, які судді добровільно беруть на себе з метою демонстрації високої моральності суддів та утвердження у суспільстві поваги до суддів.

Стаття 2. Презумпція знання Кодексу суддівської етики та право судді на приватне життя

2.1. Суддя здійснює правосуддя об'єктивно, безсторонньо, неупереджено, незалежно і справедливо, підкоряючись лише закону та керуючись принципом верховенства права.

2.2. Суддя не може посилається на незнання норм і принципів суспільної моралі, норм професійної етики суддів, морально-етичних норм поведінки судді у позасудовій діяльності, які на думку законослухняної, поміркованої, розсудливої та поінформованої людини є моральними імперативами суспільного життя та умовою перебування на посаді судді.

2.3. Суддя має право на приватне життя, на заняття творчою, науковою та викладацькою діяльністю, а також спортивним суддівством.

Стаття 3. Коло осіб, на яких поширюється дія Кодексу

3.1. Цей Кодекс поширюється на професійних суддів, присяжних і народних засідателів.

3.2. Кандидати на посаду судді з моменту подання заяви до Вищої кваліфікаційної комісії суддів України беруть на себе обов'язки та обмеження, які встановлені цим Кодексом для суддів, визначених пп. 2.2., 5.1., 6.1., 6.3., 7.1-7.3., 8.1., 8.2., 8.4., 9.1., 9.8., 12.1., 12.3., 13.1., 14.1, за винятком тих, які стосуються професійної діяльності судді на посаді.

3.3. Суддя у відставці дотримується норм і принципів суспільної моралі та морально-етичних норм поведінки судді у позасудовій діяльності, визначених 2.2., 5.1., 6.1., 6.3., 7.1-7.3., 8.1., 9.1., 12.1., 12.3., 14.1, цього Кодексу.

Стаття 4. Захист честі і гідності судді

4.1. Захист честі і гідності судді, здоров'я і життя судді є обов'язком органів суддівського самоврядування відповідно до закону, а також Комісії суддівської етики відповідно до цього Кодексу.

РОЗДІЛ 1. МОРАЛЬНО – ЕТИЧНІ ПРИНЦИПИ ПОВЕДІНКИ СУДДІ

Стаття 5. Значення морально-етичних принципів поведінки судді

5.1. Спосіб дій та поведінки судді мають підтримувати впевненість суспільства у чесності та непідкупності судових органів, незалежності і справедливості судової влади.

5.2. Суддя не просто чинить судочинство, а робить це відкрито для суспільства.

Стаття 6. Справедливість судді

6.1. Поведінка судді має демонструвати справедливість судової влади та судді в рамках розуміння справедливості законослухняною, поміркованою, розсудливою та поінформованою людиною.

6.2. При ухваленні рішення суддя керується вимогами закону, своєю правосвідомістю та правовою культурою, враховує, що право є рівною мірою справедливості і добра.

6.3. Суддя має усвідомлювати, що він представляє судову владу держави, не допускати зі свого боку поведінки, яка може зашкодити авторитету суду.

6.4. Суддя має реагувати в рамках наданих йому повноважень та процедури на прояви неповаги до суду.

Стаття 7. Чесність та непідкупність

7.1. Чесність і непідкупність судді є основоположними принципами справедливого судочинства.

7.2. Суддя не повинен допускати використання статусу та авторитету судді або престижу суду, штату чи ресурсу суду задля задоволення власних інтересів та інтересів членів своєї сім'ї.

7.3. Суддя не повинен приймати подарунки, позики або послуги, якщо такі дії, на думку законослухняної, поміркованої, розсудливої та поінформованої людини, можуть створити враження впливу на рішення у справі, яка перебувала або перебуває на розгляді судді, або спричинити конфлікт між обов'язками судді та його особистими інтересами.

Стаття 8. Незалежність судді

8.1. Суддя має дотримуватися високих морально-етичних стандартів поведінки з метою поглиблення довіри суспільства до правосуддя та судових органів, підтримки інституційної та функціональної незалежності судової влади.

8.2. Суддя має уникати зв'язків із фізичними і юридичними особами, які, на думку законослухняної, поміркованої, розсудливої та поінформованої людини, можуть вплинути на його незалежність та неупередженість.

8.3. Суддя не повинен дозволяти членам своєї родини, соціальним чи іншим стосункам певним чином впливати на його діяльність, що пов'язана із здійсненням функцій судді, а також прийняття ним судових рішень.

8.4. Суддя повинен поводитись таким чином, щоб його незалежність була очевидна для громадськості, для органів державної влади та місцевого самоврядування, для сторін, які беруть участь у розгляді справи, засобів масової інформації, громадянського суспільства у цілому.

8.5. Незалежність судді є передумовою верховенства права, незалежності судової влади та невід'ємною складовою справедливого розгляду справи у суді при здійсненні правосуддя.

РОЗДІЛ 2. НОРМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СУДДІ

Стаття 9. Зміст норм професійної етики судді

9.1. Дії, зовнішній вигляд та поведінка судді повинні відповідати нормам суспільної моралі та нормам професійної етики суддів.

9.2. Суддя повинен надавати пріоритет судовій функції над всіма іншими видами діяльності.

9.3. Наявність конфлікту особистих інтересів судді з професійними обов'язками є підставою для самовідводу судді.

9.4. Суддя не може розглядати справу за наявності обставин, які, на думку законослухняної, поміркованої, розсудливої та поінформованої людини, можуть здаватися такими, що створюють конфлікт особистих інтересів судді з професійними обов'язками, за винятком випадків, коли він повідомив про існування таких обставин сторони і сторони не заперечують проти продовження слухання справи даним суддею. Така згода сторін не може бути прийнятна у випадку розгляду кримінальних справ та справ, у яких однією із сторін є держава.

9.5. Про факт самовідводу судді керівник апарату суду інформує відповідний орган суддівського самоврядування та Вищу кваліфікаційну комісію суддів України.

9.6. Суддя не може розголошувати інформацію, що стала йому відома у зв'язку з розглядом справи, у процесі підготовки справи до розгляду, судовому засіданні.

9.7. Суддя не може робити публічні заяви, коментувати в засобах масової інформації справи, які перебували або перебувають у провадженні суду, та піддавати сумніву судові рішення, що набрали законної сили, за винятком випадків аналізу судової практики у науково-дослідній роботі.

9.8. Професійна діяльність судді має демонструвати об'єктивність, неупередженість, чесність і невідкупність, рівність, компетентність та старанність суддів і суду, справедливість і доступність судочинства.

Стаття 10. Об'єктивність судді

10.1. Об'єктивність судді є необхідною умовою виконання ним своїх обов'язків і проявляється як у змісті ухваленого рішення, так і у всіх процесуальних діях, які супроводжують прийняття рішення.

10.2. Суддя повинен виконувати свою професійну функцію виходячи із фактів, встановлених на підставі власної оцінки доказів, розуміння закону, верховенства права, не зважаючи на будь-які зовнішні впливи, стимули, загрози, втручання або публічну критику.

10.3. При прийнятті рішень суддя має бути вільним від думки своїх колег та адміністрації суду.

10.4. Суддя має уникати позапроцесуального спілкування з однією стороною або її представником у справі за відсутності іншої сторони до закінчення розгляду справи по суті.

Стаття 11. Неупередженість судді

11.1. Неупередженість є необхідною умовою належного виконання суддею своїх обов'язків, яка виявляється у змісті судових рішень та під час судового процесу, висловлюваннях та поведінці судді.

11.2. Суддя має дбати про те, щоб його поведінка в залі суду і поза ним сприяла збереженню і поглибленню переконання суспільства у неупередженості судді при здійсненні ним своїх професійних обов'язків.

11.3. Суддя зобов'язаний взяти самовідвід у випадках, передбачених законом.

11.4. Суддя має взяти самовідвід, коли відчуває прихильність або упередженість щодо однієї сторони, або має особисту інформацію щодо спірних правовідносин, які можуть вплинути на прийняття рішення, крім випадків, коли жоден суддя не може бути призначений для розгляду справи відповідно до процесуального закону, або з огляду на терміновість справи, якщо відкладення її вирішення може призвести до серйозних наслідків для суспільства чи прав і свобод особи.

11.5. Обґрунтований самовідвід судді не є підставою для притягнення його до будь-якої відповідальності, в тому числі і за порушення присяги, оскільки свідчить про сумлінне виконання суддею своїх обов'язків.

Разом з тим, суддя не може зловживати можливістю взяти самовідвід з метою уникнення розгляду конкретної справи.

Стаття 12. Рівність

12.1. Суддя повинен усвідомлювати різноманітність суспільства та забезпечувати рівне відношення і рівність у ставленні до всіх осіб, чії справи розглядаються в суді, незалежно від раси, статі, віку, сімейного стану, стану здоров'я, соціально-економічного становища, національного походження, світоглядних та релігійних переконань, уникати дій та висловлювань, які можуть демонструвати його релігійні переконання, тощо.

12.2. Суддя повинен виконувати свої обов'язки у рамках процесуального законодавства, демонструючи повагу до всіх учасників судового процесу, вимагати від усіх учасників судового процесу утримуватись від вияву словами або діями прихильності чи упередженості на підставах, що не стосуються суті справи та не мають правового значення для предмету спору і не можуть бути юридично обґрунтованими.

12.3. Суддя повинен демонструвати чемність, вміння володіти собою та повагу до членів правової спільноти, сторін у справі, не повинен застосовувати ворожі, образливі слова та заяви у рішеннях суду, а також при спілкуванні з учасниками судового розгляду, включаючи міміку і жести.

12.4. Суддя, який перебуває на адміністративній посаді в суді, повинен утримуватись від дій або висловлювань, що можуть призвести до втрати віри у рівність статусу суддів і в колективне управління внутрішньою діяльністю судів.

12.5. Суддя має поважати право суспільства на інформацію про суд і правосуддя, забезпечувати реалізацію принципу гласності судового процесу.

Разом з цим, суддя має утримуватись від висловлювань, зустрічей та заходів, які можуть створити обґрунтовані сумніви щодо його неупередженості у конкретній справі як до, так і після ухвалення рішення по даній справі.

Стаття 13. Компетентність і старанність

13.1. Компетентність і старанність є передумовами належного виконання суддею своїх обов'язків.

13.2. Суддя повинен докладати розумних зусиль для збереження і вдосконалення власних знань, умінь, особистих якостей, які необхідні для виконання ним своїх професійних обов'язків, повинен бути проінформованим про зміни у міжнародному праві і національному законодавстві.

13.3. Суддя зобов'язаний в обсягах, що передбачені законодавством, підвищувати свій професійний рівень у відповідних закладах та установах.

13.4. Суддя має утримуватись від дій, які, на думку законослухняної, поміркованої, розсудливої та поінформованої людини, можуть привести до висновків щодо недбалого виконання ним своїх обов'язків.

13.5. Суддя виконує свої обов'язки професійно і справедливо із достатньою швидкістю у розумні строки.

13.6. Факт скасування рішення судді щодо конкретної справи як незаконного і необґрунтованого не є підставою звинувачення судді у порушенні вимог цього Кодексу.

13.6. Суддя, який наділений дискреційними повноваженнями, має використовувати це право належним чином, керуватися загальними принципами доброчесної поведінки, визначеними цим Кодексом.

РОЗДІЛ 3. МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ ВИМОГИ ЩОДО ПОВЕДІНКИ СУДДІ У ПОЗАСУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Стаття 14. Морально-етичні вимоги щодо участі судді у громадському житті

14.1 Суддя демонструє поведінку, бездоганну навіть для стороннього спостерігача.

14.2. Суддя має уникати участі у громадських заходах, які, на думку законослухняної, поміркованої, розсудливої та поінформованої людини, можуть зашкодити його статусу судді, підірвати повагу до судової влади та негативно вплинути на авторитет суду або на здійснення правосуддя.

14.3. Суддя не може належати до політичних партій та профспілок, брати участь в організації політичних заходів, мати представницький мандат, обіймати оплачувані посади та виконувати іншу оплачувану роботу, окрім наукової, викладацької, творчої та роботи у якості спортивного судді.

14.4. Суддя не може брати участь у виборах у якості довіреної особи, члена виборчих комісій, спостерігача на виборах, коментувати хід виборчої кампанії у засобах масової інформації та на публічних заходах.

14.5. Суддя, який балотується на виборах у народні депутати України або депутати місцевих рад, разом із заявою про реєстрацію кандидатом у депутати, подає до відповідної виборчої комісії нотаріально завірєну заяву про припинення повноважень судді з дня складання присяги на вірність Україні.

14.6. Без шкоди для своєї незалежності суддя має підтримувати конструктивні робочі відносини із установами і органами влади, які беруть участь в управлінні та адмініструванні судів, а також із професіоналами, завдання яких пов'язані із роботою судів, відповідними науковими та освітніми установами і громадськими професійними організаціями правників, виступати на публічних слуханнях справ перед офіційними органами з питань, що пов'язані із здійсненням правосуддя.

Стаття 15. Морально-етичні вимоги щодо матеріальних інтересів судді

15.1. Суддя має бути обізнаним про свої матеріальні інтереси та вживати розумних заходів задля того, щоб бути обізнаним про матеріальні інтереси членів своєї сім'ї.

15.2. Суддя не може займатись особисто або через представників підприємницькою діяльністю.

15.3. Суддя не повинен займатися юридичною практикою, пов'язаною із наданням консультацій, представництва інтересів фізичних і юридичних осіб, третейського розгляду спорів, впродовж періоду свого перебування на посаді судді, за винятком справ, пов'язаних із членами його родини, якщо вони не перешкоджають виконанню обов'язків судді.

РОЗДІЛ 4. ОРГАНІЗАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ЕТИКИ СУДДІВ. ЗАХИСТ ЧЕСТІ І ГІДНОСТІ СУДДІВ

Стаття 16. Організаційне забезпечення дотримання професійної етики суддів.

16.1. Питання дотримання суддею вимог цього Кодексу відповідно до закону розглядаються органами суддівського самоврядування, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Вищою радою юстиції.

16.2. Для забезпечення попереднього неупередженого та об'єктивного експертного розгляду питань дотримання суддями норм і принципів суспільної моралі та професійних етичних стандартів створюється Комісія етики суддів.

16.3. Комісія етики суддів обирається з'їздом суддів України та діє на підставі Положення, яке затверджується Радою суддів України.

16.4. Якщо в оприлюдненій інформації щодо порушення суддею норм і принципів суспільної моралі та професійної етики містяться відомості про порушення суддею Закону України «Про захист суспільної моралі», Комісія етики суддів, орган суддівського самоврядування, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Вища рада юстиції можуть звернутися до Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі, яка відповідно до закону публічно ухвалює рішення та надає висновок.

16.5. Рішення Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі не є обов'язковим для виконання, а висновок Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі може враховуватися при ухваленні рішення щодо порушення суддею норм суспільної моралі або норм професійної етики суддів, цього Кодексу органом суддівського самоврядування, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Вищою радою юстиції, Комісією етики суддів.

Стаття 17. Основні засади роботи Комісії етики суддів

17.1. За наявності інформації про порушення суддею вимог цього Кодексу Комісія етики суддів проводить експертну оцінку оприлюднених відомостей на предмет наявності або відсутності у діяннях судді порушень норм і принципів суспільної моралі, норм професійної етики суддів та морально-етичних норм поведінки судді у позасудовій діяльності і ухвалює з цього приводу мотивоване експертне рішення, яке подає на розгляд органам суддівського самоврядування, Вищій кваліфікаційній комісії суддів України, Вищій раді юстиції.

17.2. При розгляді питання про порушення суддею вимог цього Кодексу враховуються обставини, при яких мало місце таке порушення, завдана авторитету судової влади та званню судді шкода, відношення судді до порушення нив вимог цього Кодексу.

17.3. Рішення Комісії етики суддів може бути оскаржене до Ради суддів України або у судовому порядку відповідно до закону.

17.4. У випадку виявлення необґрунтованих звинувачень у порушенні суддею вимог цього Кодексу Комісія етики суддів звертається до суду для захисту честі і гідності судді і представляє інтереси судді при розгляді справи.

17.5. За попередньою згодою усіх сторін конфлікту спірні питання між суддями, які не врегульовані нормами права, вирішуються Комісією етики суддів.

Стаття 18. Захист честі і гідності судді

18.1. Факт оприлюднення у засобах масової інформації або за письмовою заявою фізичних чи юридичних осіб повідомлень про порушення суддею цього Кодексу не є підставою для притягнення судді до відповідальності або звільнення з посади, але є достатньою підставою для дослідження цих повідомлень відповідно до закону та цього Кодексу.

18.2. Суддя інформує орган суддівського самоврядування або Комісію етики суддів про випадки неетичного відношення до нього.

18.3. Суддя може внести запит до органу суддівського самоврядування, Комісії етики суддів або Національної експертної комісії України з питань захисту суспільної моралі з метою отримання експертної оцінки щодо планованої ним участі у громадських заходах та у інших випадках, коли на розсуд судді йому необхідний висновок щодо морально-етичних засад його поведінки.

ПРИКІНЦЕВІ ПОЛОЖЕННЯ

1. Кодекс суддівської етики ухвалюється вищим органом суддівського самоврядування – з'їздом суддів України за результатами обговорення органами суддівського самоврядування за поданням Ради суддів України.

2. Зміни до Кодексу суддівської етики можуть вноситися з'їздом суддів України за пропозицією Ради суддів України або на вимогу не менше однієї третини регіональних делегацій суддів на з'їзді суддів України.